

США нікого не примушують

Інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла США в Україні
Вільяма Тейлора напередодні його відбуття з Києва

Розмову веде **Василь ЗОРЯ**

ОСТАННІ ВРАЖЕННЯ

– Пане Посол, спливає ваш термін перебування як офіційного представника США в Києві й у травні ви повертаєтесь до Вашингтона. Чим запам'яталася вам робота в Україні?

– Для мене особисто це був чудовий життєвий досвід. Можливо, найкращий шанс долучитися до історії держави, яка посідає справді важливе місце у своєму регіоні. Ми об'єктивно оцінюємо значення незалежної України, розуміємо її потенціал, цінну її природних ресурсів, можливості народу та особливий внесок у гарантування безпеки регіону. Тож Сполучені Штати бажають Україні, аби вона досягла успіху.

Починаючи від проголошення незалежності України в 1991 році, всі американські адміністрації переконані, що вашій державі доводиться ухвалювати для себе чимало нових принципових рішень, опановувати невідомі пріоритети. Такі, як набуття статусу лідера демократичних перетворень у цьому регіоні світу. Ця мета, поставлена свого часу в Києві, справила надзвичайно позитивне враження на США. Ми підтримуємо вибір більшості українського народу стосовно інтеграції до європейських структур. Україна була і залишиться європейською державою. Завдяки цьому і багато чому іншому мені було приємно працювати у вашій країні.

– Вам довелося чимало подорожувати, ви проводили численні зустрічі з нашими політиками, нерідко бували у Верховній Раді. Що вас цікавило в парламенті понад усе?

– Моєю метою під час візитів до Верховної Ради було глибше розібратись у непростих політичних процесах, що відбуваються в різних гілках української влади і у вашому суспільстві загалом... Ще одним наміром було продемонструвати

зацікавленість міжнародного співтовариства в Україні як у суверенній державі і в успішному перехідному періоді, що його переживає ваша пострадянська країна.

– Чи завжди, на ваш погляд, українські політики були щирі з вами?

– Не думаю, що їм було що особливо приховувати з тем, які становили взаємний інтерес... Тому я завжди використовував нагоду взяти участь у парламентських засіданнях як спостерігач чи безпосередньо поспілкуватися з парламентаріями в кулуарах.

ПРЕЗИДЕНТ І КОНГРЕС

– Нещодавно ми мали можливість спостерігати за зверненнями американського президента Барака Обами до Конгресу США і, відповідно, Президента України Віктора Ющенка – до Верховної Ради. Чи не здалося вам, що законодавці принципово по-різному сприймали виступи своїх президентів?

– Очевидно, не можна не враховувати важливого нюансу. Нещодавно обраний президент США виступив із промовою на початку свого перебування в Білому домі. Американське суспільство вже було ознайомлене – за час тривалого марафону передвиборної кампанії – зі стратегічним баченням Барака Обами. Однак після формування уряду за традицією президент розкрив свої плани детальніше. Конгресові відомо, що глава держави в США несе повну відповідальність за діяльність виконавчої гілки влади. Тому законодавці з великою прискіпливістю та увагою вислухали ініціативи президента Обами.

У Києві Віктор Ющенко також говорив про свої подальші плани... Хоча всі пам'ятають, що Президент України завершує нинішній термін, у нього залишилося кілька місяців до закінчення терміну повноважень. До того ж, Верховна Рада знає, що виконавчі повноваження розділені між президентом і прем'єр-міністром. І в цьому полягає принципова різниця між статусами обох глав держав – з усіма наслідками.

– Виступ Віктора Ющенка був сприйнятий противниками не так прихильно, як хотілося його союзникам. Але критика для Конгресу США – звична річ. Яким чином у Вашингтоні врегулюють проти-

стояння між гілками влади, якщо до цього доходить?

– У цих випадках глава держави виступає парламентові конкретну пропозицію. З такими пропозиціями президент Обама і виступив перед Конгресом. Демократична партія США, яка нині утримує більшість голосів в обох палатах парламенту, проводить ці пропозиції через механізми Конгресу. Лідери демократів при цьому тісно співпрацюють із керівництвом Республіканської партії.

Зрештою, все зводиться до досягнення компромісу, після чого парламентарії розпочинають свою основну роботу. І представники Конгресу доходять згоди з колегами в Білому домі та приймають остаточне рішення. Цей механізм склався протягом двох століть. Як правило, він спрацьовує.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕРШИХ ОСІБ

– Напередодні завершення терміну президентства, вважася українська опозиція, чинного главу держави непокоють гарантії, які мають існувати для нього (та його сім'ї) після звільнення прези-

«Справді демократичні країни дотримуються норм своєї Конституції, авторитарні – ні»

дентської резиденції... Схоже, попереднього главу держави також непокоїло це питання...

– Гарантії, щоб запобігти чому?

– Очевидно, можливим майбутнім політичним переслідуванням, спричиненим, на думку опозиції, політковими рішеннями... Яким чином – для порівняння – високі посадові особи в США несуть відповідальність, у тому числі – кримінальну?

– Американцям важко зрозуміти цей елемент українського політичного життя – гарантування політичній еліті і посадовим особам імунітету від відповідальності.

Якщо порівнювати ситуацію з Україною, то президент США по закінченні повноважень не має імунітету. До того ж, ані президент, ані судді, ані члени Конгресу не мають недоторканності під час перебування на високих посадах. Що станеться, якщо президента США звинуватять у кримінальному злочині? Безумовно, якщо

цей злочин буде доведено, глава держави нестиме покарання відповідно до закону, як пересічний громадянин – незалежно від того, перебуває він на посаді чи ні.

– Без винятків?

– Однозначно.

– Маєте на увазі Вотергейтський скандал?

– У тому числі. Тоді, у 1974 році, президент Річард Ніксон подав у відставку перед загрозою імпічменту. Процедура імпічменту була застосована до президента Білла Клінтона в 1998 році за підозрою у лжесвідченні. Віце-президент Спіро Агню в 1973 році пішов з посади в результаті розслідування проти нього кримінальної справи про корупцію.

Зі свіжих прикладів. Губернатора штату Іллінойс Рода Благоевича нинішнього року було обвинувачено в спробах продати сенаторське місце, яке звільнив після обрання президент Барак Обама. За це губернаторові оголосили імпічмент, і нині він перебуває під слідством. Так само чинного сенатора штату Аляска Теда Стівенса було обвинувачено в незаконному отриманні подарунків та послуг в обмін на сприяння бізнесу. Його визнали винним, хоча апеляційний процес у цій справі триває досі.

Тобто імунітету від кримінальних звинувачень не має жоден з офіційних представників владних органів США. Не дай Боже, конгресмен перевищить швидкість чи стане винуватцем аварії – він зобов'язаний заплатити штраф або нести повну відповідальність. Але – з істотним застереженням: конгресмена в жодному разі не можна піддавати судовому переслідуванню за речі, здійснені ним у процесі виконання суто службових обов'язків. Приміром, конгресмена не можна притягнути до відповідальності за голосування, якщо його думка комусь не сподобалася...

Те саме стосується колишніх президентів – їх не переслідуватимуть за політичні рішення, прийняті під час перебування на посаді глави держави, якщо ці рішення не мали злочинного характеру. З другого боку, якщо було скоєно злочин, першу особу притягнуть до відповідальності згідно із законом.

– Інколи родичі перших осіб дозволяють собі сумнівні дії, розраховуючи на впливовість сім'ї. Як

➔ **вирішують ці «двозначності» на Заході? Суто в законодавчій площині і без урахування... політичної доцільності?**

– Безумовно. Якщо брат (сват чи син) президента був помічений у начебто незаконній діяльності, слідство варто обов'язково довести до судової процедури. Тільки це розставитиме усі крапки над «і». Це стосується будь-кого з родичів...

– А чим узагалі займаються американські президенти по завершенні терміну дії своїх повноважень?

– Це вони вирішують на власний розсуд. Чимало з політиків першої величини продовжують активну громадську діяльність. Для цього влада підтримує їх – наприклад, гарантує колишнім президентам надання офісів, а також захист секретних служб.

39-й президент США Джиммі Картер за свою гуманітарну діяльність у зміцненні міжнародних зв'язків задіяв миру на планеті став навіть лауреатом Нобелівської премії миру. 42-й президент Білл Клінтон заснував Фонд Вільяма Клінтона, що опікується боротьбою зі СНІДом та проблемою глобального потепління.

– І ще він готується стати Першим джентльменом країни, як свого часу Першою леді була його дружина?

– Можливо. Хоча в такому разі йому доведеться зачекати...

АНТИКРИЗОВА ДВОПАЛАТНІСТЬ

– Ідея запровадження в Україні двопалатного парламенту не була бажаною для президента популярності серед українських парламентаріїв. Наскільки двопалатність виправдала себе в американському Конгресі? Чи багато у вас критиків, налаштованих проти цієї ідеї?

– Критиків цього в США вже немає. Нинішня структурованість Конгресу сприймається всім американським суспільством.

Запровадження такої форми парламенту було спричинено потребою розв'язати цілком конкретну проблему в історії США. Перед батьками – засновниками американської конституції постало питання, яким чином збалансувати інтереси великих і малих штатів.

Сполучені Штати були створені окремими державами, тому в основу їх

було закладено децентралізовану модель державного управління. Більша частина владних повноважень залишилася на рівні штатів, і лише менша делегується федеральним органам влади.

Конституція для того й писалася, щоб збалансувати повноваження. Є штати, які мають в Палаті представників по кілька десятків конгресменів, а деякі мають лише по одному представнику. Що ж до Сенату, тут усі штати отримали по два представники, тому в цьому плані всі регіони є рівними. Така система склалася через федеральний устрій держави.

– Як ви вважаєте, чи не доведеться Україні повернутися до ідеї двопалатної системи в парламенті, якщо відносини між центральною і місцевою владою не буде врегульовано в інший спосіб?

– Можливо...

– Нещодавно адміністрація президента Обами винесла на розгляд Конгресу свої антикризові напрацювання. Уряд Юлії Тимошенко також керується своєю антикризовою програмою дій. Від чого, на вашу думку, залежить успішність економічних перетворень такого масштабу?

– Значною мірою – від організованості самої влади. У США виконавчу гілку очолює одна особа, тож президент Обама і його команда висунули всеохоплюючий план, що містив пропозиції для всієї виконавчої влади. Безумовно, антикризова програма має враховувати всі напрями державного життя.

В Україні ми бачимо фактично двох реальних очільників виконавчої влади. До відповідальності Президента України належить монетарна політика (контроль над Національним банком), прем'єр-міністр контролює проведення фіскаль-

ної політики і наповнення бюджету. В антикризовій програмі мають бути елементи і того, і того. Внаслідок такого розподілу банківська система України відповідає одночасно перед Мінфіном і перед НБУ. У свою чергу, Мінфін звітує перед прем'єром, а НБУ – перед президентом...

Якби перші особи держави змогли скоординувати працювати над антикризовим проєктом, то національна програма мала б безперечний успіх. Проте, схоже, в Україні досягти цього набагато важче, ніж у США.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ІНСТРУМЕНТИ ТИСКУ

– Яким чином Конгрес впливає на формування зовнішньої політики США? Візьмімо для прикладу поширений у Штатах політичний лобізм, одним з інструментів якого

є громадські об'єднання сенаторів і конгресменів за спільними інтересами. Congressional Ukrainian Caucus, до якого входить понад 40 представників обох палат, ставить за мету «зміцнення українсько-американських відносин».

– Такі громадські утворення відіграють відчутну роль. Вони намагаються глибше зрозуміти міжнародні відносини (США з певною країною), ніж решта конгресменів. Конгресмени, які входять до таких груп, інформують своїх колег про тенденції, критично важливі для формування американської зовнішньої політики. У цьому їм активно допомагають небайдужі громадяни з усієї країни, у даному разі – американці українського походження. Потім сформульовані таким чином пріоритети зовнішньої політики намагаються оформити законодавчо.

До речі, добрим прикладом в американсько-українських двосторонніх відносинах стало скасування в березні 2006 року обмежувальної поправки Джексона-Веніка...

– ...яка забороняла американській адміністрації надавати Україні державні кредити, а також встановлювала дискримінаційні податки й тарифи на український експорт. Тривалий час Congressional Ukrainian Caucus домагався скасування дії цієї політичної поправки, ухваленої проти Радянського Союзу ще 1974 року. Але ж впливати на дію бюрократичних процедур вдається не завжди?

– Конгресова група підтримки України виробляє лише пропозиції для своїх колег. Якщо Конгрес приймає ці рекомендації, він ухвалює відповідний закон, що його має підписати президент. Тільки тоді рекомендації стають частиною офіційної зовнішньої політики США. Так працює цей механізм.

– Чи може досвід Congressional Ukrainian Caucus бути корисним в Україні – скажімо, з огляду на існування у Верховній Раді аналогічних груп міжпарламентських зв'язків з іншими країнами?

– Зв'язки такого типу завжди цікаві. Чому? По-перше, можна обмінюватися законодавчим досвідом, адже деякі аспекти законотворчої діяльності Конгресу цілком можуть стати в пригоді у ВР. По-друге, такі парламентські групи з обох боків можуть повідомляти одна одну про окремі політичні події, проблеми чи тенденції, варті взаємної уваги. Завдяки цьому обидві сторони стають поінформованішими, а громадськість лише виграє.

– Чого США очікують від України?

– Ми сподіваємося, що, розвиваючи державну політику, Україна дотримуватиметься проголошених конституційних норм. Якщо буде так, то це повністю задовольнить наші очікування.

– Можете навести приклад?

– Приміром, питання про визначення дат президентських і парламентських виборів. Ми очікуємо, що цей процес відбудеться виключно згідно з Конституцією України. Ми очікуємо також, що у сфері судочинства не порушувати-

→ муться конституційні норми, зокрема – при призначенні суддів. Справді демократичні країни дотримуються норм своєї конституції, авторитарні – ні.

– Чи сподіваються США на підтримку України в розв'язанні гострих зовнішньополітичних проблем в Афганістані, Ірані, Іраку тощо?

– Ми вітаємо підтримку з боку України чи будь-яких інших держав щодо подолання цих проблем. Але не маємо права розраховувати на те, що Україна підтримуватиме США в усіх напрямках зовнішньополітичної діяльності. Україна – суверенна країна, яка ухвалює такі рішення самостійно.

– Самостійні рішення нерідко залежать від зовнішньополітичних тисків... Пригадаймо, як 1997 року українці розділили тривоги американців стосовно ймовірності створення ядерної зброї в Ірані. Ми відмовилися від вигідної участі в побудові першої іранської атомної електростанції і, зрештою, втратили мільйони доларів через зрив контракту щодо постачання атомних турбін... Щоправда, це, на жаль, не завадило Іранові побудувати АЕС без участі української сторони, але – за підтримки Росії.

– Рішення України щодо відмови від участі в проєкті будівництва АЕС у Бушері було рішенням її суверенного уряду. Так, ми цю пропозицію висунули, але в жодному разі не мали права примушувати Київ вчинити саме так.

ВИКЛЮЧНЕ ПРАВО НА ГТС

– У Берліні вважають, що модернізацію української ГТС можна здійснювати лише за участі Росії. Але в Києві сумніваються, чи втримається в такому разі Москва від права вето на будь-які невідомі для себе варіанти розвитку подій у цій сфері. Тож чи готові у Вашингтоні підтримати Київ й опонувати партнерам (зокрема, європейським), аби захистити інтереси України?

– Підписана в березні Брюссельська декларація щодо модернізації української ГТС була двосторонньою – між Україною і ЄС. Представники США та

Росії були присутні на конференції, але йдеться про домовленості між українцями і європейцями.

Франція та Німеччина не схилилися перед російськими аргументами напередодні укладання угоди. Європейці були щиро здивовані категоричністю російської реакції на результати Брюссельської конференції. Втім, це навряд чи мало значний вплив на підписантів, адже позиція Москви проявилася повною мірою вже після того, як декларацію було підписано.

Якою є позиція США в цьому питанні? Загальновідомо, що природний газ, який постачають до Європи через Україну, надходить із Росії та через російську територію. На наш погляд, усім пішло б на користь, якби українська газотранспортна система була ефективною. І виробник, і транзитер, і споживач мали б вигоду від злагодженої роботи ГТС.

Логічно, що Україна у справі транспортування газу ставить власні цілі, яких сподівається досягти. Ми готові надати в цьому експертну допомогу, адже США мають за плечима багатолітній досвід експлуатації газопроводів.

– Отже, модернізація ГТС України, на вашу думку, залишається виключно правом української сторони?

«Рішення України щодо відмови від участі в проєкті будівництва АЕС у Бушері було рішенням її суверенного уряду»

– Транспортна система належить українському уряду і тільки йому, отже це – однозначно його відповідальність. Саме він вирішує, яким чином підтримувати працездатність цієї системи, як її оновлювати й розвивати, і має всі можливості шукати міжнародного фінансування, звертаючись до іноземних банків, щоб інвестувати реформування ГТС.

БЕЗ ПАРАСОЛЬКИ

– У 1990-х роках Україна погодилася на ядерне роззброєння в обмін на членство в системі колективної безпеки. Проте сьогодні ми не маємо ані ядерних ракет і пускових шахт, ані парасольки над Україною від зовнішніх загроз...

– США побудували дуже потужну парасольку в галузі міжнародної безпеки – НАТО. І ми чітко дали зрозуміти, що двері до Північноатлантичного альянсу широко відчинені. Водночас США не намагатимуться протягнути Україну через ці двері. Ми хочемо, щоб до НАТО входили держави, які справді цього прагнуть. Тож принципове рішення залишається за Україною. Якщо Україна захоче приєднатися до Альянсу, то Сполучені Штати й усі лідери інших держав НАТО тільки привітають її у своєму колі.

– Що ж тоді трапилось у Бухаресті під час саміту НАТО, коли переконливості США і впливу на її союзників не вистачило для прийняття ПДЧ стосовно України?

– Треба чітко усвідомлювати, що в Бухаресті приймалося рішення не щодо членства в Альянсі, а лише щодо короткого забігу до бюрократичної процедури, яку називають ПДЧ. Тим часом увесь процес вступу до НАТО – це не спринтерський забіг, а тривалий марафон. І на момент саміту в Бухаресті це був той самий марафон з усіма кроками на дистанції, що їх має зробити кандидат. Вимоги до України залишалися тими самими.

Питання в Бухаресті полягало лише в тому, чи ці кроки зближення здійснюватимуться в рамках ПДЧ, чи в рамках щорічної національної програми. Хоча послідовність кроків залишалася тією самою, а стандарти НАТО – незмінними. Отже, справа за Україною.

– Переважна більшість українських політиків запевняє Москву і Вашингтон у намірах бути їхніми щирими друзями. Яким чином ви визначаєте, хто справжній друг?

– На моє глибоке переконання, значно важливіше те, що політичні сили обіцяють не закордонним урядам, а власному народові. Адже ані американці, ані росіяни не голосують на виборах в Україні.

Цілковито логічно, що одні політичні партії сповідують проєвропейську політику, інші більше зорієнтовані на Росію. Але остаточне рішення – за українським народом. Тому ми сприймемо будь-яке рішення, яке ухвалить український народ.